

”דע את אלהי אביך ועבדהו” בעידן המחשב והאינטרנט

ד”ר ירון סרי

הסתלקותו של רבנו ומורנו הדגול, הרב יוסף קאפח נע”ג, לא עוררה זעזוע כלשהו בעולם התורה – לצערנו הרב – ולבד ממעריציו ומוקירי זכרו בעדת תימן ובאקדמיה נראה שעולם כמנהגו נוהג. היהדות שינתה פניה לבלי הכר בעשרות השנים האחרונות: מנהגים, חומרות והשפעת המוֹךְ־נָה – כל אלו גרמו להתרחקות מן המקור, דהיינו, תורת משה – זו שבכתב וזו שבעל פה. אפיל בקרב בני עדתנו נדחקו חיבורי רבנו משה בן מימון וכמעט שנזנחו. קשה להתנחם בכך שאין המדובר רק בדור ההמשך של בני תימן, אלא הדור הצעיר שנולד בארץ-ישראל בשנים האחרונות מכל העדות חדל להיות ”עם הספר” ומשך ידו מן הספרות בכלל ומספרות הקודש בפרט. עם חדירת המחשב לבית היהודי נתמעטה הכתיבה, והקולמוס הולך ונעלם בהדרגה ממשכנות ישראל. הופעת האינטרנט וההתמכרות לו חוללה שמות בהרגלי הקריאה של מי שהיה עד לא מכבר ”עם הספר”.

שלא כאחרים הרואים באינטרנט ובהשפעתו רעה חולה הממיטה שואה רוחנית ומוסרית על עמנו, סבורני כי ניתן לחולל באמצעותו פלאות. יתר על כן, ניתן להשיב עטרה ליושנה על ידו. אם רק נשכיל לנצל את הפוטנציאל הגלום בו נוכל לתקן עולם ולתַכְנֵנו, דהיינו, להשתיתו על משנת הרמב”ם, וכל זאת באמצעות האינטרנט.

לעניות דעתי, מדובר בהזדמנות היסטורית שלא תשוב, ומשום כך אסור להחמיץ שעת כושר זו. אנו עומדים על סְפָה של תקופה שבה יתחדשו מאבקי השליטה בעולם התורה ביתר שאת. עולם התורה החרדי מונהג כיום על ידי שני מנהיגים דומיננטיים ביותר: בראש הזרם האשכנזי עומד הרב יוסף שלום אלישיב, ובראש הספרדים – הרב עובדיה יוסף. הצד השווה בשתי הדמויות הללו הוא גילן המתקדם. כבר עתה מתנהלים מאבקי כוח על ירושתם, ברם אין מחלוקת על כך שיורשיהם לעולם לא יגיעו לדרגתם של השניים. שנים רבות יחלפו בטרם ימצא להם מחליף ראוי. העידן שלאחר שני גדולי תורה אלה יפתח פתח ויאפשר למחנות נוספים שהיו בשוליים להגיע אל קדמת הבמה ולשטוח את משנתם. זוהי הזדמנות פז להרמת קרנו של הרמב”ם ולהפצת משנתו.

יחסם של זרמים ביהדות החרדית כיום למחשב ולאינטרנט עשוי לעמוד להם לרועץ, שהרי הם רואים בו כלי משחית ומְטִיפִים בכל הזדמנות להתרחק ממנו. אני סבור שבאמצעותו ניתן לקרב רחוקים. בדורנו סובבים חיי הפרט סביב רשת האינטרנט, וזו

מהווה מקור מידע עיקרי ומורה נבוכים להמונים. את התלות העצומה הזו של הפרט באינטרנט שומה עלינו למנף כדי לחשוף בפניו את פניה של היהדות האמתית, הנכונה, כך שיוכל להתרשם ממנה ולקבל את האמת ממי שאמרה – כמאמר הרמב"ם. הקורא הנבון ישקול את הדברים המובאים בפניו באופן אובייקטיבי מבלי להתייחס לזהות אומרו. כך תקבל כל אסכולה הזדמנות שווה לשטוח את משנתה – מצב שלא היה קיים עד עתה. למעשה, אין ברעיון זה שום חידוש כלל ועיקר. שימוש באינטרנט לשם עשיית נפשות לרעיונות שונים הוא דבר נפוץ ומקובל כיום בכל רחבי העולם. אודה ולא אבוש, כי מה שהביאני לידי מחשבה זו הוא השימוש היעיל והמושכל שעושים אתרים אסלאמיים רבים להפצת דתם. אין לתאר איזו מהפכה חוללה רשת האינטרנט ועד כמה השפיעה בהפצת רעיונות ומסרים אסלאמיים והאדרת שם האסלאם בעולם.

גורם נוסף העשוי להכשיר את הלבבות ולסייע בקליטתה של משנת הרמב"ם הוא החיפוש המתמיד של בני הדור הצעיר אחר האמת. אופנות הולכות ומתחלפות. כיום נפוצים כמה "פתרונות": תורת ר' נחמן מברסלב, "שיטת ימימה" או הקבלה שהנחיל להמונים ש"פ פָּרַג. אולם גלגל סובב לו בעולם, ואני מאמין שעוד תמלא הארץ דעה את הרמב"ם כמים לים מכסים. לא ירחק היום ובני דור המחשב והאינטרנט ידרשו את ה' והוא ימָצא להם בדרכו הרציונליסטית של "הנשר הגדול". מדובר בעם חכם שלא ניתן לשטות בו לנצח.

במספר פעולות פשוטות יחסית ניתן להשתלט על כמה צמתים חשובים, כך שניתן יהיה ללפוד את תשומת לב הגולשים ולמקדה במסר שאותו אנו חפצים להעביר.

א. הערמה על מנועי החיפוש באינטרנט

כידוע, הצעד הראשון שעושה כל גולש בחיפושיו אחר כל סוג מידע שהוא, הוא השימוש במנועי החיפוש שבאינטרנט ובראשם "גוגל" (Google). אם אינך מופיע ברשימת התוצאות של "גוגל" – אינך קיים! משום כך יש להיוועץ עם אנשי מקצוע הבקיאים בנבכי המחשב. הללו יודעים כיצד פועל מנוע חיפוש אינטרנטי, ובסיועם ניתן לשתול מילות מפתח רבות ובכך לגרום למנוע החיפוש למקם את האתר הרצוי לך, כך שיופיע ראשון – או לפחות בין הראשונים – ברשימת תוצאות החיפוש של מנוע החיפוש.

ב. השתלטות על "ויקיפדיה"

אחד ממקורות המידע החשובים ביותר ברשת האינטרנט הוא האנציקלופדיה החינמית – "ויקיפדיה" (Wikipedia). אתר זה הוא אחד הפופולריים ביותר ברשת (אחרי "גוגל"), בהיותו זמין, תמציתי וללא כל תמורה. יתרונו בכך שהוא מספק מידע במספר רב של שפות, ובאמצעותו ניתן להגיע למספר עצום של קוראים, ביניהם גם

כאלה שאינם יהודים. חשיבות עצומה יש לערכים הכתובים באנגלית, שכן הללו זוכים להד עצום בכל רחבי העולם. ערכים אלו מהווים למעשה "חלון הראווה" של היהדות ברחבי העולם, ומשום כך מדובר בקידוש ה' של ממש. כמו כן, מספק האתר קישוריות לאתרים אחרים העוסקים בנושא קרוב לזה שנדון באותו ערך אנציקלופדי (כך נוכל להפנות את הקוראים לאתר הבית שלנו – ראה להלן). הואיל וכתיבת ערכים ל"ניקיפדיה" היא וולונטרית, רוצה לומר, על בסיס התנדבותי, רשאי כל אדם לכתוב כמה ערכים שירצה ללא שום הגבלה. כיוון שכך יש לנצל עד תום אפשרות זו כדי לכתוב כמה שיותר ערכים המבוססים על הרמב"ם: מצוות מתוך 'ספר המצוות', הלכות מן 'משנה תורה' וערכים שונים ברוחו של הרמב"ם כפי שבאה לידי ביטוי באגרותיו או ב'מורה הנבוכים'. גם אם קדמונו אחרים בכתיבת ערכים, הרי תמיד נוכל להוסיף קישוריות לאתר הבית שלנו, אליו יופנו הקוראים כדי ללמוד על אותו הערך כפי שהוא בא לידי ביטוי בדברי הרמב"ם.

ג. אתר אינטרנט

על מנת להפיץ את דרכה של היהדות האמתית, הנכונה והפשוטה, זו המושתתת על חשיבתו של "הנשר הגדול", עלינו ליצור אתר בית שיהווה את הפלטפורמה – מוקד הפעילות בו תתרכז כל הפעילות. לשם כך יש למצוא שם קליט למתחם אינטרנטי (domain) – הוא השם הייחודי המבדיל אתר אינטרנט אחד ממשנהו – כך שכתובת האתר תהיה קלה לזכירה.

קצרנות ותכליתיות: יש לנסח הקדמה קצרה ביותר המציגה בתמציתיות את הרעיון, כדי שלא להכביד על הגולש המזדמן. ובכלל, נטייתו של הרמב"ם לניסוחים קצרים וקולעים תואמת את רוח הדור הצעיר המהווה את הרוב המכריע של גולשי האינטרנט. המסר חייב להיות קליט, ברור, חד וקצר – כמו בפרסומות. לדעתי, המוטו צריך להיות: "הרמב"ם – ללא סטייה מן התלמוד". יש להדגיש בדברי ההקדמה, שאין מטרת האתר הפלפול בדברי הרמב"ם, דבר מרתיע ומייגע את מי שאינו רגיל בכך, אלא הכוונה היא להביא את הדברים באופן פשוט ביותר הלכה למעשה. כדרך שנהג הרמב"ם בחיבורו 'משנה תורה', נוסח ההלכה חייב להיות נחרץ ופסקני כדי למנוע כל ספק או פולמוס בהבנת הדברים. יש לשים את הדגש על עיקר הדין על מנת שיובן להדיוטות מהו הטפל ומהו העיקר, וכך לספק לו את הידע ההכרחי הבסיסי שימנע ממנו בלבול ויאפשר לו להתמודד עם המנהגים והחידושים הצומחים חדשים לבקרים.

אובייקטיביות: כדי לגרות את הגולשים להתרכז אך ורק בתוכן הדברים המובאים באתר (וכך לחסוך התגרויות על רקע לא ענייני), יש לשמור על אלמוניות מפעילי האתר וכותבי התוכן. בדרך זו ניתן לממש את דברי הרמב"ם: "קבל את האמת ממי שאמרה": יקרא הגולש וישפוט את הדברים – והאמת יורה דרכו. אם יתעורר צורך בהפניות או מראי מקום, יש להפנות לדברי חז"ל בתלמוד או לרמב"ם שהוא אבינו הרוחני ("ממשה

עד משה – לא קם כמשה“). הצגת הדברים בצורה הזו מלמדת את הקורא שהיהדות המוצגת באתר זה היא לאמתו של דבר רעיון חדש-ישן ולא תפישה אנטי-קבלית, רחמנא ליצלן... יש להתייחס לכל סוגיה שתעלה ללא שום מורא, שהרי אנו נתלים באילנות גבוהים שסמכותם אינה מוטלת בספק ואף אדם אינו יכול לפקפק בגדלותם בתורה של חז”ל או הרמב”ם. כמו כן הגיעה השעה לעקור מן השורש את התפישה שקנתה לה אחיזה במרבית בתי המדרש בדורנו לפיה ”הרמב”ם לא להלכה“, ומשום כך היחס אליו הוא בבחינת ”הלכה ואין מורין כן“. אדרבא, שׁוּמָא עלינו ללכת בדרכו הסלולה של הרמב”ם: ”כל פסוקא דלא פסקיה משה, אנן לא פסקינן ליה“. על מנת לשמור על נייטרליות האתר כביכול, אסור להבליט את הזיקה שבין הרמב”ם ליהדות תימן שהרי מטרתנו היא להנחילו לכלל ישראל. מנגד, יש לתת עדיפות דווקא לחסידיו של הרמב”ם ותורתו מקרב חכמי ישראל שמחוץ לתימן, שכן ”תימן – אַתְרִיה דהרמב”ם“. בכך תובלט שיטתה של אסכולה זו, המבוססת על חשיבת פשט ושכל ישר של הפסיקה התלמודית בקרב מייצגי הזרם הרציונלי של יהדות הלכה למעשה.

הלכה למעשה: כדי ליישם את משנת הרמב”ם באופן מעשי, יש לבנות מאגר שאלות נפוצות בכל נושא אפשרי בכל תחום מתחומי החיים, ולנסח להן תשובה קצרצרה אך ורק בלשונו של הרמב”ם. במקרה הצורך ניתן להוסיף את ביאור המלים הקשות שבלשונו או לסכם את העניין במשפט אחד או שניים. כך נחשף הקורא לסגנונו הבהיר והפשוט של הרמב”ם כפי שהועתקו מפיו לפני יותר משמונה-מאות שנה. חלק ממאגר השאלות הנפוצות יגיע מגולשי האתר באמצעות כתובת דואר אלקטרוני. מן הראוי להתייחס בכובד ראש לשאלות הגולשים, ולשם כך מומלץ למנות צוות של תלמידי חכמים מובהקים בעלי יכולת ביטוי יוצאת דופן שייטיבו לנסח בקצרה את התשובות. יש להקפיד שזהותם של אותם תלמידי חכמים תהיה חסויה, כך שיהיו בלתי תלויים ולא יהיו נתונים ללחצים מכל סוג שהוא ויוכלו להציג ולהגיש את דברי הרמב”ם כהווייתם ללא שום מורא. מן הראוי להכין מאגר ”תיקים“ שיכילו את כל המידע הדרוש לכל מצב ולכל אירוע במעגל חיי הפרט: לידה, ברית מילה, פדיון הבן, נישואין, גירושין, אָבֵל וכו’. כדאי לשקול אגף נפרד שיענה על צרכיה הייחודיים של אוכלוסיית הנשים.

זמינות: הקשר בין מפעילי האתר לגולשים יהיה באמצעות דואר אלקטרוני בלבד. כך ניתן יהיה לחסום את הגישה לגולשים בעייתיים ולסנן את שאלות הגולשים. חשוב לשמור על חשאיות העושים במלאכה מחשש שמא זהותם תהווה מטרה לניגוח האתר ומטרותיו.

עזרים: בנוסף למידע שיובא באתר, כדאי לכלול גם מרכיבים נוספים שיש בהם כדי להגביר את המודעות למורשתו של הרמב"ם:

א. שיבוץ הלכה יומית מן 'משנה תורה' של הרמב"ם: בחירה אקראית של הלכות מכל רחבי החיבור, או בהתחשב בלוח השנה העברי, מענייני דיומא או במתכונת הדף היומי.

ב. יצירת לקסיקון להגדרות הלכתיות, למידות, לשיעורים ולמשקלים, או למלים קשות בדברי הרמב"ם.

ג. עידוד שינון חיבורי הרמב"ם והבלטת התועלת שתצמח מכך. יצוין כי בהקדמות כמה מחיבוריו ציין הרמב"ם שסידר וערך את החומר כך שיקל על הקורא ללמוד את כל החיבור על פה. כך עשה בהקדמתו ל'משנה תורה', לספר המצוות, ואפילו לחיבורו הרפואי – ביאור שמות הרפואות.

ד. הייתי ממליץ לכלול באתר אפילו חידון טריוויה בנושא הרמב"ם או על נושאים שונים הנזכרים בחיבוריו.

מטרות ויעדים לעתיד: לאחר תקופת ניסיון בה ייחשף אתר האינטרנט ותתקבלנה תגובות הגולשים, ניתן יהיה לקיים הערכת מצב ולקבל החלטות באשר לעתיד. ייתכן שכדאי להפיץ את הרעיון באמצעות יחסי ציבור בדרכים שונות: פרסום באינטרנט, עלוני פרשת שבוע, מאמרים בעיתונות הכתובה. צריך לחפש כל דרך וכל במה אפשרית בה ניתן יהיה להביא לידי ביטוי את היתרונות של תפישת עולם זו שבה אנו מאמינים. לעניות דעתי, חובה עלינו לתרגם לאנגלית, לרוסית, לצרפתית ואפילו לאמהרית את דברי ההקדמה של האתר שבה מוצגים עיקרי תורתנו משום שכך ניתן להגיע לקהל יעד חשוב – עולים חדשים. הללו אוזנם עדיין קשבת לקבל רעיונות חדשים, וטרם הוחדרה בהם השנאה לממסד הדתי.